

جلد دوم

الگوی دینی تربیت کودک و نوجوان

آینه‌های شیرازی بیت

سرشناسه: حائری شیرازی، محمدصادق، ۱۳۱۵ - ۱۳۹۶. عنوان و نام پدیدآور:
 راه رشد (۲): الگوی دینی تربیت کودک و نوجوان/مؤلف محی‌الدین
 حائری شیرازی. **مشخصات نشر:** قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در
 دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف. **مشخصات ظاهری:** ج ۴ ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۱-۵۴۰-۸ وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا یادداشت:
 کتابنامه به صورت زیرنویس. **عنوان دیگر:** الگوی دینی و تربیت کودک
 و نوجوان. **موضوع:** تربیت خانوادگی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
 *Islam -- Religious aspects -- Domestic education کودکان -- سرپرستی --
 جنبه‌های مذهبی -- اسلام **موضوع:** Child rearing -- Religious aspects -- Islam
 اسلام و آموزش و پرورش **Islamic education شناسه افزوده:** نهاد نمایندگی
 مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها. دفتر نشر معارف **رده‌بندی کنگره:**
 BP۲۵۲/۴ **رده‌بندی دیویی:** ۲۹۷/۶۴۴ شماره کتابشناسی ملی: ۹۳۰۳۷۶۹

عنوان: راه رشد (۲): الگوی دینی تربیت کودک و نوجوان ■ **مؤلف:**
 آیت‌الله محی‌الدین حائری شیرازی رحمته‌الله علیه ■ **تدوین:** دفتر حفظ و نشر
 آثار آیت‌الله حائری شیرازی رحمته‌الله علیه ■ **بازبینی و ویراستاری محتوایی:**
 محسن عرفانی‌پور - علی بشیری - عبدالحمید جمشیدی - علی خادم‌الحسینی -
 مرادعلی شاکری‌نیا - محمد ندائی ■ **ویراستاران:** محسن خالقی -
 محسن قرائی - سفان‌اله الهی ■ **صفحه‌آرا:** محمدصادق صالحی
ناشر: دفتر نشر معارف (وابسته به نهاد نمایندگی مقام معظم
 رهبری در دانشگاه‌ها) ■ **نوبت چاپ:** اول، ۱۴۰۲ ■ **شمارگان:** ۲۰۰۰ جلد
قیمت: ۱۲۰,۰۰۰ تومان ■ **شابک:** ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۱-۵۴۰-۸

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

@haerishirazi

شماره تماس دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله حائری شیرازی:
 ۰۹۱۹۵۱۹۶۶۷۶

دفتر نشر معارف قم، خیابان شهداء، کوچه ۲۲، شماره ۲، تلفن و فاکس: ۰۲۵۳۷۷۴۰۰۴

مدیریت پخش: موسسه پاتوق کتاب - ۰۲۵۳۱۰۷۷

مراکز پخش

اراک: ۰۸۶-۳۲۳۲۹۰۳۸ ■ ارومیه: ۰۹۱۴-۳۴۷۸۷۲۳ ■ اصفهان: ۰۹۱۳-۸۰۳۵۰۹۸
 اهواز: ۰۶۱-۳۲۳۲۸۰۰۰ ■ بابل‌سبز: ۰۱۱-۳۵۳۰۵۳۵۵ ■ بجنورد: ۰۵۸-۳۲۳۵۶۲۳۱
 بردسکن: ۰۵۱-۵۵۴۳۰۱۳۱ ■ بندرعباس: ۰۷۶-۳۳۶۱۷۵۵۷ ■ بیرجند: ۰۵۶-۳۳۴۵۸۵۱۲
 تربت حیدریه: ۰۵۱-۵۲۲۸۶۵۰۰ ■ تهران: ۰۲۱-۸۸۹۱۱۲۱۲ ■ دهدشت: ۰۹۲۱-۷۴۳۴۱۲۷
 رشت: ۰۱۳-۳۲۳۲۴۵۶۹ ■ زاهدان: ۰۵۴-۳۲۳۲۸۸۷۹ ■ زنجان: ۰۲۴-۳۳۳۶۶۴۲۵
 ساری: ۰۱۱-۳۳۳۵۰۲۰ ■ سبزوار: ۰۵۱-۴۴۲۲۴۰۴ ■ سمنان: ۰۲۳-۳۳۴۵۳۳۱۱
 شاهرود: ۰۲۸-۳۲۳۵۰۰۰۴ ■ شیراز: ۰۷۱-۳۳۳۴۶۶۱۴ ■ قزوین: ۰۲۸-۳۳۳۴۰۰۷۶
 قم: ۰۲۵-۳۷۷۳۵۰۰۳ ■ کازرون: ۰۹۱۷-۶۸۱۳۰۸۲ ■ کرمان: ۰۳۴-۳۳۳۳۱۴۶۶
 کرمانشاه: ۰۸۳-۳۷۳۲۸۴۱۱ ■ گرگان: ۰۱۷-۳۳۳۳۷۸۰۰ ■ مشهد: ۰۵۱-۳۳۵۷۹۶۳
 ملایر: ۰۸۱-۳۳۳۵۱۲۷۶ ■ مَهر: ۰۶۱۷۴۶۲-۰۹۱۷۰۶۱۷۴۶۲ ■ نیریز: ۰۷۱-۵۳۸۱۶۹۰
 یاسوج: ۰۷۴-۳۳۳۲۸۶۲۲ ■ یزد: ۰۳۵-۳۷۳۳۳۹۵

www.nashremaaref.ir + E-mail: info@nashremaaref.ir

@nashremaaref_Official

﴿يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ
أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾

[[خدا]] به هرکس که بخواهد حکمت می‌بخشد و به
هرکس حکمت داده شود، به یقین، خیری فراوان داده
شده است؛ و جز خردمندان، کسی پند نمی‌گیرد)

فهرست

مقدمه	۱۵
فصل ۸: مراحل تربیت فرزند در کلام رسول خدا ﷺ	
الف) دوره سیادت کودک	۱۹
هفت سال اول، دوره آب بندی کودک	۱۹
سیادت طفل، جبران ضعف اوست	۲۰
هفت سال اول، دوره ارضای نفسانیت کودک	۲۰
تجربه لذت در هفت سال اول، مانع توقف در آنها در ادامه زندگی	۲۳
سیادت کودک، مانع غلبه «شرایط» بر کودک می شود	۲۴
احساس امنیت در هفت سال اول، زمینه طلوع فطرت در کودک	۲۴
هفت سال اول، پیچ اول برای نهادینه کردن ارزش ها در کودک	۲۵
با زیر هفت سال جوری حرف نزنید که به او بر بخورد!	۲۵
سیادت کودک به معنای رها بودن او نیست	۲۶
هفت سال سیادت فرزند، او را شجاع می کند	۲۷
محبت به کودک در ۷ سال اول، مانع انزوای فطرت	۲۸
دوره تعلق و خودیت کودک، برای رشد بعدی او ضروری است	۲۸
قابلیت تربیت، رهاورد سیادت کودک در هفت سال اول	۳۰
سیادت کودک در هفت سال اول مانع بدبینی او	۳۰
هفت سال اول دوره مراقبت نامحسوس	۳۱
سیادت، کودک را لوس نمی کند	۳۲
سیادت یعنی درک زبان و نیازهای کودک نه صرفاً احترام و محبت!	۳۲
شیطنت و آزارگری، نتیجه محدود کردن زیاد بچه تا هفت سالگی	۴۰
سیادت کودک و نحوه کنترل شیطنت های او	۴۰

اسباب بازی بچه باشید!	۴۱
سیادت طفل، عامل واقعی شدن عشق و علاقه‌های او	۴۲
در هفت سال اول، خطر «شرک» بیش از «برتری طلبی» است	۴۴
ب) دوره فرمانبری کودک	۴۶
«رشد فطرت» در هفت سال اول، و «مهار طبیعت» در هفت سال دوم	۴۶
هفت سال دوم؛ دوره سازندگی از درون	۴۶
معنای عبد بودن فرزند در هفت سال دوم	۴۷
هفت سال دوم؛ دوره برخورد با شفقت و آمرانه	۴۸
عبد شدن در هفت سال دوم، ثمره سیادت در هفت سال اول	۴۸
اعتماد کسب شده در هفت سال اول؛ زمینه اطاعت پذیری در هفت سال دوم	۴۹
هفت سال دوم، دوره رشد طلوع فطرت با یاری از فطرت دیگران	۴۹
مشورت با خود کودک برای تنظیم تکالیف وی	۵۰
ج) دوره وزارت	۵۱
هفت سال سوم؛ دوره بهره برداری از سرمایه‌ها	۵۱
هفت سال سوم، دوره عقل و ایمان	۵۲
نحوه رابطه وزیر و ملک	۵۳
دوره وزارت دوره حل مسئله است	۵۳
دوره وزارت در مدرسه	۵۴

فصل ۹: تربیت در سیره اهل بیت علیهم‌السلام

امنیت، محبت، احترام؛ سه راهبرد تربیتی حضرت علی و فاطمه <small>علیهم‌السلام</small> در تربیت فرزندان	۵۶
حدیث کساء حکایت گر الگوی تربیت اسلامی	۵۹
مرز بین مهر و خشم در شیوه تربیتی اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small>	۶۱
به خاطر رودربایستی با مردم، با بچه بی حوصلگی نکنید	۶۶
آموزش نحوه صدا زدن بچه‌ها در حدیث کساء	۶۷
الگوی خانواده به سامان در حدیث کساء	۶۷
سعه صدر در تربیت	۷۲
برداشت اشتباه از کلام امیرالمؤمنین درباره تربیت مطابق با زمانه	۷۳

فصل ۱۰: ویژگی تربیت‌های استعماری

تربیت استعمارپذیر بر پایه «نمی‌توانید» است	۷۴
تربیت استعماری در دولا یه تاکتیکی و راهبردی	۷۸
نظام تربیتی که فرزند را مطیع محض می‌خواهد، طاغوتی است	۷۹
خود کم بینی، محصول تربیت استعماری	۸۱
تفاوت استخفاف در روش تربیتی غرب و شرق	۸۲
لولو و استعمار!	۸۳

فصل ۱۱: زمان تربیت

در تربیت اولادتان تعجیل کنید	۸۵
مبارزه با عادت بد کودک قبل از بلوغ	۸۵
کودک می‌تواند از قبل از بلوغ جزء «محسنین» شود	۸۶
ریشه گرفتار شدن در محذورات تربیتی	۸۷
فطرت پاک اولیه کودک را برای تربیت قدر بدانید	۸۸
دوره پیش از بلوغ، کودک معفو است نه غیر قابل تربیت!	۹۱

فصل ۱۲: نکات تربیتی مربوط به دوران نوزادی

روش صحیح خواباندن نوزاد	۹۲
نیاز زن شیرده به امنیت کامل در محیط خانه	۹۳

فصل ۱۳: ویژگی‌های کودکان و نوجوانان و جوانان

گرایش‌های اصلی در پنج دوره زندگی انسان	۹۴
بیشتر بودن فهم کودک نسبت به قدرت بیان او	۹۵
فهم و دعای کودکان را دست کم نگیرید	۹۵

فصل ۱۴: ملاحظات تربیت در دوره نوجوانی و جوانی

علت بحران هویت در نوجوان و راهکار کمک به او	۹۸
تبرجات طبیعی نوجوانان در سن بلوغ	۱۰۱
دست کم نگرفتن نیازهای غریزی نوجوان	۱۰۲
توجه به ظرفیت نوجوان برای عبادات	۱۰۳

ازدواج در دوران تحصیل	۱۰۴
تدبیر برای ازدواج بچه در همان اوایل بلوغ	۱۰۶
بلوغ، سن تبدیل از حالت تبّعی به استقلالی	۱۰۶
رنج مستقل نشدن فرزند بالغ برای خودش و والدین	۱۰۶
حس زیبای استقلال مالی برای جوان	۱۰۷
فصل ۱۵: نکات و ظرافت‌های تربیت پسران	
پسر باید جسور تربیت شود	۱۰۸
فصل ۱۶: نکات و ظرافت‌های تربیت دختران	
لزوم آموزش علم دین به دختران	۱۱۱
دخترهایتان را آگاه به زمان تربیت کنید	۱۱۳
فصل ۱۷: آموزش و مهارت‌آموزی در کودکی	
آموزش قرآن قبل از ۷ سالگی	۱۱۴
علت ضرورت آموزش شنا به کودک	۱۱۵
علت علاقهٔ بچه‌ها به شنا	۱۱۷
فصل ۱۸: ویژگی‌های لازم برای مربی	
ایمان و معنویت	۱۱۸
ایمان، تربیت را هماهنگ می‌کند	۱۱۸
ایمان، تربیت را هنرمندانه می‌کند	۱۱۹
ایمان، برخورد‌های تربیتی را واقعی می‌کند	۱۲۶
نقش تسهیل‌گر و تنظیم‌گر ایمان در تربیت	۱۲۷
ایمان، مانع خود رأیی در تربیت	۱۲۹
تربیت ناخودآگاه کودک بر اثر ایمان	۱۲۹
استعانت از خداوند برای صبوری در تربیت	۱۳۰
جا‌ذبه محبت خدا	۱۳۱
ایمان، تربیت را خودکار می‌کند	۱۳۲

توکل، تفویض و توسل	۱۳۳
توکل و توسل قبل از ورود به کلاس درس	۱۳۳
مربی بدانند که همه کاره نیست!	۱۳۳
تربیت و توکل	۱۳۳
توکل به خدا برای تربیت صحیح	۱۳۴
مربی خودش را اجیر خدا بدانند نه مالک کودک	۱۳۵
نیت صحیح	۱۳۶
نقش نیت مربی در تربیت	۱۳۶
لزوم توجه مربی به انگیزه اش از تربیت	۱۳۸
لذت از مُطاع بودن!	۱۳۹
صبر، حوصله و سعه صدر	۱۴۰
حوصله پدر، حوصله پرورش کودک	۱۴۰
سعه صدر و آرامش، بهترین خصوصیت یک مربی	۱۴۲
بچه داری و پذیرش امکان تداخل تکالیف زندگی	۱۴۲
حوصله، اساس تربیت است	۱۴۳
خوش رویی در برخورد با کودک	۱۴۳
توهم جعفری!	۱۴۴
تربیت نیاز به وقت گذاشتن کافی دارد	۱۴۴
عشق و علاقه و صمیمیت	۱۴۶
معلم، عشق به تربیت انسان ها را در خودش احیاء کند	۱۴۶
مربی باید از اسب پیاده شود	۱۴۶
تغییر سَمَت در خانه	۱۴۷
صمیمیت با متربی بدون وابسته کردن او	۱۴۹
چگونه از کار تربیتی، خسته نشویم؟	۱۴۹
حفظ جایگاه ولایت	۱۵۱
خطر تضعیف ولایت پدر در خانواده	۱۵۱
رفق و مدارا	۱۵۲
ملاحظه سطح فهم و درک متربی در برخورد و معاشرت	۱۵۲

انصاف و عدالت	۱۵۴
انصاف، موجب سازندگی اصطکاک مربی و متربی	۱۵۴
عدالت در تقسیم نگاه و توجه نسبت به دانش آموزان	۱۵۵
انصاف در برخورد با متربیان	۱۵۵
جدیت و انضباط	۱۵۸
جدیت و انضباط مربی، کاهنده بار تربیت	۱۵۸
شهامت اعتراف به اشتباه	۱۵۹
الگوی اعتراف به اشتباه باشید	۱۵۹
کنترل زبان	۱۶۰
بچه را بازیچه نکنید!	۱۶۰
دقت در سخن گفتن	۱۶۰
کتمان و رازداری	۱۶۲
مربی باید پرده دار باشد	۱۶۲
سایر ویژگی‌ها	۱۶۴
مربی باید دست از تعلقاتش بکشد	۱۶۴
مربی، در حدّ تحمل و طاقتش کار تربیتی بپذیرد	۱۶۴
اهمیت یادآوری تجربیات گذشته مربی	۱۶۵
اهل هدیه دادن باشید	۱۶۵
فصل ۱۹: تاثیر روابط والدین در تربیت	
شرط اول؛ بدست آوردن دل همسر	۱۶۶
خانواده بهشتی، بستر تربیت صحیح	۱۶۶
هماهنگی زن و شوهر در تدوین برنامه تربیتی	۱۶۷
تفاوت نقش پدر و مادر در تربیت	۱۶۸
حفظ شاخه‌های اتصال فرزندان به دین	۱۶۸
اختلاف والدین یعنی تربیت فرزند با تفاضل آنها	۱۷۰
اختلاف والدین و بریدن فرزند از هر دو	۱۷۰
والدین، کار تربیتی همدیگر را خنثی نکنند	۱۷۱

اهل رساله بودن، عامل هماهنگی بین والدین	۱۷۲
جلوی بچه‌ها حتی به هم تذکر هم ندهید!	۱۷۲
دعوی درون خانه، پیروز ندارد	۱۷۲
تأثیر مخرب فقر در روابط والدین با فرزندان	۱۷۲
اختلاف والدین مثل کورهٔ نفرت است	۱۷۴

فصل ۲۰: نقش ویژه پدر در تربیت

ضرورت حفظ ولایت پدر در خانواده و روش آن	۱۷۶
کارآمدی مادر در تربیت، در گروی توجه پدر	۱۷۸
نقش شوهر در توان و انگیزهٔ زن برای تربیت فرزند	۱۷۸
برای خانواده، با کیفیت وقت بگذارید حتی اگر کم باشد	۱۷۹
نقش مراودات اجتماعی پدر در بزرگ‌منشی فرزند	۱۸۰
پدر، هم متواضع باشد و هم متین	۱۸۱
ضرورت حَسَبِ فرزند از پدر	۱۸۳

فصل ۲۱: نقش ویژه مادر در تربیت

عاشق واقعی، مادر است	۱۸۴
تأثیر شخصیت و سنگینی مادر بر تربیت فرزند	۱۸۵
مادرها! بچه‌هایتان را حلال کنید!	۱۸۶
تأثیر غذای مادر در دوران حمل	۱۸۷
نقش ویژه مادران شهدا در تعالی آنها	۱۸۷

فصل ۲۲: نشانه‌شناسی

نشانهٔ باحوصله بودن مربی	۱۸۸
کودکان نخبه را چطور بشناسیم؟	۱۸۸
فرزندان اهل میخانه را قدر بدانید!	۱۸۹
اضطراب، سرکوبگر استعدادها	۱۹۱
نشانهٔ روح بزرگ و ریشه دار	۱۹۱
کدام بچه‌ها آینده دارتر هستند؟	۱۹۲

بچه، آینه‌ای از روابط والدین در خانه	۱۹۳
فصل ۲۳: ارزش مربی، تکریم و ادای حقوق او	
توحید بدون احسان به والدین، قابل حفظ نیست	۱۹۴
مقام منیع معلم	۱۹۵
عکس آموزگارتان را در خانه نصب کنید	۱۹۸
آموزش تکریم و احترام به معلم توسط پدر و مادر	۱۹۸
معلمی، شغلی مهم و مورد طمع منحرفین	۱۹۸
قدرت معلم	۱۹۹
فصل ۲۴: آثار و برکات اولاد و متربیان صالح	
فرزند بی دین، دشمنت خواهد شد!	۲۰۰
تربیت اولاد صالح، صید مروارید است	۲۰۱
فواید اخروی تربیت فرزند صالح	۲۰۲
اجر مربی بابت تربیت صحیح	۲۰۳
تواضع فرزند جلوی والدین، محصول تربیت دینی او در کودکی	۲۰۳
اولاد ناصالح، ضایعات است	۲۰۴
فصل ۲۵: تأثیرات تربیت بر خود مربی	
شیرینی تربیت اولاد	۲۰۵
نقش سازنده یا مخرب تربیت بر خود مربی	۲۰۵
عبرت‌گیری از بازی بچه‌ها	۲۰۶
فرزندان، مجرای کار تربیتی روی والدینشان	۲۰۷
معلم خوب، خدا معلمش خواهد شد	۲۰۸
بچه‌ها چطور پدر و مادر را مدیریت می‌کنند؟	۲۰۸
تب فرزند، نامه خدا به مادر	۲۰۹
تجربه رازقیت	۲۱۱
دفعه خاطرات تربیتی داشته باشید	۲۱۲
حد وظیفه مربی تا آنجاست که خودش فاسد نشود	۲۱۲

معاشرت با همسر و فرزند، مهمترین بستر سیر و سلوک انسان	۲۱۴
سازوکار تأثیر تخریبی متربی بر مربی	۲۱۴
ساختن و ساخته شدن، همراه هستند	۲۱۶
فهرست منابع	۲۱۸

مقدمه

تربیت، یکی از مهم‌ترین و بلکه پراهمیت‌ترین امور زندگی بشر است. تربیت، محصول و ثمره زندگی دنیایی، و هدف از خلقت ماست که به معنای عام آن، نقش و وظیفه‌ای همگانی است. انسان در دوره‌های مختلف زندگی، هم در نقش مربی قرار دارد و هم در نقش متربی. به این معنا که انسان، نه صرفاً در مقام رفتار با فرزندش، بلکه در مقام رفتار با اطرافیان، دوستان، جامعه و حتی در مقام رفتار با «خودش»، دائماً مشغول کار تربیتی است! هر بازخورد و هر گنشی از انسان در برابر محیط و انسان‌های پیرامونش، نوعی اثر تربیتی برای خود و آنها در پی دارد. بدین جهت، مقوله تربیت را می‌توان یک مقوله و نقش «همگانی» و «همیشگی» برای بشر به حساب آورد.

از دیرباز، بسیاری از متفکرین و اندیشمندان، در این باب سخن گفته و قلم رانده‌اند. در قرون اخیر نیز یکی از مهم‌ترین ساحت‌های ورود علوم انسانی در غرب، ساحت تربیت و رشد بوده است. مکاتب مختلف روان‌شناسی، اخلاق، فلسفه اخلاق، علوم تربیتی و ... هر کدام گوشه‌ای از بار تبیین مفهومی تربیت و روش‌های آن و ایجاد نظام‌واره‌های تربیتی را در قرون اخیر بر عهده داشته‌اند که متأسفانه به خاطر آبشخورهای الحادی و مادی این نظامات تربیتی، همیشه آمیزه‌ای از مطالب صحیح و سقیم، و مفید و مسموم بوده‌اند و لذا کمکی به رشد حقیقی انسان نکرده‌اند.

در سنت اسلامی نیز، مباحث تربیتی نوعاً در قالب علم اخلاق و عرفان مورد بررسی قرار گرفته است و مباحث تربیتی خاص کودکان، متربیان و محصلین، کمتر مورد توجه جدی و نظام‌مند قرار داشته است و این خود، خلأئی جدی برای علاقه‌مندان به تربیت دینی بوده است.

عالم متفکر و حکیم، مرحوم آیت الله حائری شیرازی رحمته الله علیه از معدود عالمانی هستند که با بهره‌گیری از تفکر عمیق در آیات و روایات، ورودی تخصصی و اجتهادی در حوزه تربیت داشته‌اند و دُرر گران‌بهایی را از منابع اسلامی صید نموده و در قریب به نیم قرن فعالیت علمی و تبلیغی خویش، عرضه نموده‌اند. خود ایشان در توصیفی از اهتمام خویش به حوزه تربیت می‌فرمایند:

«رشته اصلی من، تربیت است ... خداوند تعالی به من عنایتی کرده که چیزهایی در مسائل تربیتی به نظر می‌رسد».

مقام معظم رهبری (مدّ ظله العالی) نیز در پیام تسلیتی که به مناسبت رحلت ایشان صادر فرمودند، بر این نکته صحّه گذاشته و دو بار، بر شأن تربیتی مرحوم استاد رحمته الله علیه تأکید فرموده‌اند:

«ایشان از جمله عالمان دینی برجسته و موفق بودند که عمر با برکت را یکسره در خدمت تربیت نفوس و تعالی بخشیدن به روح و دل و فکر و عمل مخاطبان خود قرار دادند... این روحانی با اخلاص و اهل معرفت و سلوک، همواره نقشی اثرگذار در ترویج معارف اسلامی و قرآنی و انقلابی داشته و به پرورش نفوس پرداخته است.»^۱

آنچه پیش روی شماست، کتاب «راه رشد» یعنی جامع‌ترین اثر تربیتی منتشر شده از مرحوم آیت الله حائری شیرازی رحمته الله علیه است که پس از چند سال تلاش توسط جمعی از پژوهشگران، به ساحت اهل اندیشه تقدیم می‌شود. این اثر بدیع و جامع، یکی از مصادیق تولید علم در حوزه علوم انسانی و علوم تربیتی به حساب می‌آید.

در ارتباط با این کتاب، چند نکته قابل ذکر است:

۱. این اثر، محصول فیش برداری از متن مکتوب چندین هزار از جلسات عمومی و تخصصی مرحوم استاد رحمته الله علیه بوده است که در قالب یک ساختار موضوعی متناسب، به صورت کتاب حاضر تدوین شده است.

1. <https://khl.ink/f/38503>

۲. سبک و سیاق تدوین این کتاب، بصورت یک اثر علمی و درسنامه‌ای نبوده است و هدف نیز این نبوده که یک اثر خشک و صرفاً علمی از مرحوم استاد رحمته الله علیه عرضه شود. به همین جهت، مکرراً در این کتاب، خاطرات، داستان‌ها، تخاطب‌ها و موعظه‌های استاد نیز آورده شده است!

سَرش این است که این کتاب، هم یک اثر «تعلیمی» است و هم یک اثر «تربیتی». هم به دنبال «انتقال» آموزه‌های تربیتی است و هم به دنبال «تأثیرگذاری» تربیتی. لازمه این هدف این است که کتاب، از زبان خشک علمی، کمی فاصله بگیرد و زبان تربیتی و هدایتگر داشته باشد. به عنوان مثال، وقتی مرحوم استاد رحمته الله علیه از اهمیت ویژه مقوله «صبر و حوصله مربی» در تربیت سخن می‌گویند، هدف کتاب، صرفاً انتقال و تعلیم این مفهوم به مخاطب نیست، بلکه درصدد است که این ویژگی، با بیان شیرین و حکیمانه و اثرگذار استاد، هم در «ذهن» و هم بر «قلب» مخاطب نوشته شود و او را به صورت‌تر شدن ترغیب کند.

۳. عناوین و تیتروهای مطالب، با دقت خاصی انتخاب شده است. شاید بتوان گفت فقط مطالعه تیتروهای مطالب، می‌تواند خلاصه خوبی از کلیت مطالب کتاب را به مخاطب ارائه نماید. از این رواز خوانندگان گرامی تقاضا داریم که به تیترو مطالب، دقت و عنایت بیشتری داشته باشند.

۴. در نظر اولیه، به نظر می‌رسد مضمون برخی از مطالب کتاب در فصول مختلف تکرار شده است. به عنوان مثال، داستان حدیث کساء چندین بار در جای جای کتاب آورده شده است. اما در واقع، مطابق دأب و روش مرحوم استاد که مسائل را از زوایای متعددی بررسی می‌کردند، نقل این حکایات تکراری نیز به خاطر زوایای مختلفی است که ایشان در هر بار ورود به آن بحث، به آنها پرداخته‌اند.

۵. همچنانکه که ذکر شد، تربیت به معنای عام آن، مختص به رابطه بین فرزند و والدین نیست؛ بلکه انسان در بسیاری از کنش‌های زندگی، مشغول «تربیت شدن» و «تربیت کردن» است. به همین جهت، مخاطب این کتاب

نیز فقط کسانی نیستند که فرزند دارند یا مشغول کار تربیتی به معنای خاص آن هستند، بلکه تمام اقشار می‌توانند مخاطب این کتاب قرار بگیرند. هرکسی که به دنبال قواعد کار تربیتی است و می‌خواهد بر روی «خودش» یا «دیگران»، کار تربیتی کند، مخاطب این کتاب خواهد بود؛ چه یک دانش آموز دبیرستانی، چه یک پدر یا مادر، چه مدیر یک مدرسه یا استاد دانشگاه یا متخصص علوم تربیتی، همگی می‌توانند بهره‌ها و درّهای گرانبهایی از این کتاب، صید کنند. انبوهی از نکات ریز اخلاقی و انسان‌شناسانه در لابلای مباحث وجود دارد که برای هر فردی قابل استفاده است.

۶. مجموعه کامل آثار تربیتی مرحوم استاد رحمته‌الله علیه شامل ۴ عنوان کتاب «راه رشد»، «مربی و تربیت»، «تعلق» و «تفکر» است. اگر کسی مایل به اطلاع تفصیلی و جامع از آراء و انظار تربیتی معظم‌له است، لازم است به هر چهار کتاب مراجعه داشته باشد.

۷. امور پژوهشی، اجرایی و تدوین این اثر، توسط دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله حائری شیرازی در قم انجام شده است.

در پایان از همه کسانی که در پدید آمدن این مجموعه نقش ایفا کردند اعم از فیش‌برداران، ویراستاران، تدوینگران و ... قدردانی نموده و توفیقات روزافزون آن‌ها را از خداوند متعال، مسئلت داریم.

بنیاد علوم انسانی اسلامی آیت الله حائری شیرازی رحمته‌الله علیه

رمضان المبارک ۱۴۴۴

فروردین ۱۴۰۲